

VERS UNA SOCIOLOGIA DE LA PRIVACITAT*

Lluís Flaquer

(Universitat Autònoma de Barcelona)

L'objecte de l'estudi present és d'escatir el concepte de privacitat, així com l'origen i les conseqüències de la seva aparició en el món modern. Tot i que el tema té evidentment una dimensió jurídica, el tractament que li donaré serà fonamentalment històric i sociològic. L'estudi de la privacitat em durà a reflexionar també sobre el seu correlat de la publicitat, ja que no és concebible una vida privada sense l'inexistència d'un àmbit públic paral·lel.

Encara que, des dels inicis del pensament sociològic, hi batega una preocupació per qüestions relacionades amb la privacitat com ara el declivi de la comunitat, el procés d'individualització i el canvi del paper de la família en la societat, molts pocs autors s'han ocupat directament del tema. Per això, el que em proposo és fer una contribució a aquesta àrea de la teoria sociològica força negligida fins a la data.

Hi ha una sèrie de factors que confereixen un interès especial al treball present. En primer lloc, l'onada d'industrialització que s'ha produït tant a Catalunya com a la resta de l'Estat espanyol des de l'inici dels anys seixanta ha alterat profundament les estructures tradicionals bo i fent-hi predominar un mode de vida decididament urbà. Aquests canvis han tingut una incidència important en la naturalesa del control social, que ha perdut el seu caràcter informal i comunitari per a esdevenir bàsi-

* Aquest article és un resum de la tesi de doctorat *Alguns aspectes sociològics de la privacitat*. UAB, 1981. L'autor té en premsa a Edicions 62 un llibre sobre la mateixa temàtica intitulat *De la vida privada*.

caament oficial i estatal. Amb l'accessió a la urbanització de capes importants de la població, amb la progressiva dissolució de la comunitat local i amb la modernització generalitzada del país, s'han creat possibilitats, abans totalment inconcebibles, per a l'existència d'un espai privat. D'altra banda, hom pot relacionar la penetració de la ideologia de la privacitat a casa nostra amb l'anhel de replegament vers la llar i la vida subjectiva que s'ha donat arran de la crisi energètica, que ha determinat la valoració dels aspectes personals i qualitius en detriment d'un mer desenvolupament econòmic quantitatiu. Tampoc no és aliena a aquesta retracció cap al privat la transició democràtica, que en les circumstàncies especials que travessa el nostre país ha generat un greu desencís. Per últim, la creixent fiscalització de la vida privada per part dels organismes públics, que amb el desenvolupament de la informàtica disposen actualment d'instruments d'un abast insospitat abans, i la intrusió constant dels mitjans de comunicació de massa audiovisuals dins la llar, generen una inquietud pel que fa a la preservació i a la defensa d'un espai privat en contra dels perills que l'aguaiten.

Aquest treball constarà de quatre parts. La primera serà un intent d'aclariment conceptual de la noció de privacitat, ja que una de les tesis de l'estudi és que gran part de la confusió que regna en aquest camp és atribuïble a la riquesa semàntica del terme «privat». En la segona part hom proposarà una teoria que tracti d'explicar la sociogènesi de la privacitat en el món occidental modern. La tercera part estarà destinada a l'estudi d'alguns aspectes de la societat privatitzada actual, fent referència especial a la religió i a la moral sexual i familiar. L'última part tindrà per objecte l'exploració d'algunes de les conseqüències que comporta la privatització creixent de la societat actual.

1. LA NOCIÓ DE PRIVACITAT

Al meu entendre, una bona part del confusionisme que impera en l'estudi de la privacitat i les tesis contraposades que sobre ella hom proposa, són imputables a la polisèmia inherent al terme. Públic i privat són dos antònims que, segons el context, poden referir-se a realitats empíriques i conceptuals molt diferents. Per exemple, públic significa tant manifest, notori, etc., com oficial, i, en aquest sentit, s'oposa a privat, que pot voler dir tant secret, reservat o vedat com particular. Però la riquesa del camp semàntic de públic i privat es manifesta també en la multiplicitat de significats que aquests termes han rebut segons les escoles de

pensament que els han emprat. A risc de simplificar, podríem dividir en tres les tradicions en la interpretació dels vocables públic i privat.

1. *La tradició hegeliana*

Fou Hegel (1970) qui sistematitzà primerament l'ús de públic i privat, tot inaugurant una tradició que es revelaria molt fecunda. En els seus *Principis de filosofia del dret*, Hegel distingeix entre l'Estat (*der Staat*), la societat civil (*die bürgerliche Gesellschaft*) i la família (*die Familie*). Mentre que l'espai públic es localitza clarament dins l'àmbit de l'Estat, el privat comprèn la societat civil i la família. Marx i tots els autors que se situen dins la tradició marxiana confonen pràcticament l'esfera privada amb la societat civil, de tal manera que quan empen l'adjectiu privat cal entendre que es refereix a qualsevol activitat o fenomen que té lloc fora de l'Estat. Habermas (1978) és l'autor que millor ha estudiat les transformacions estructurals dels àmbits públic i privat des del segle XVIII fins a l'actualitat partint d'aquesta òptica. Segons ell, amb el sorgiment de l'Estat del benestar i amb la proliferació d'una sèrie de fenòmens com són l'aparició dels mitjans de comunicació de massa sensacionalistes, la burocratització de les organitzacions polítiques i sindicals, i les tècniques de manipulació de la voluntat electoral, hom ha assistit a un vast seguit d'interferències entre les esferes pública i privada, consistents en la privatització de l'espai públic i en la publicització de l'espai privat.

És en aquest sentit que jo anomeno hegeliana que els termes públic i privat s'utilitzen molt sovint en el llenguatge corrent i en els vocabularis especialitzats del dret i de l'economia. Per exemple, hom parla d'iniciativa privada, dels sectors públic o privat de l'economia d'un país, de Dret públic i Dret privat, etc.

En aquest treball no prendré en consideració aquest sentit que acabo d'esmentar, ans em referiré sobretot a públic i privat amb el significat que li confereixen les altres dues tradicions.

2. *La tradició jurídica anglosaxona*

La preocupació i sensibilitat per les llibertats individuals que tradicionalment s'ha donat en els països anglòfons ha generat un *corpus* de normes jurídiques que vetllen per la protecció de la vida privada contra les incursions dins ella de l'administració de l'Estat. Quan parlem de privacitat, barbarisme manllevat a l'anglès (*privacy*), ens estem situant dins

d'aquesta tradició jurídica. En aquest sentit, la privacitat o caràcter de privat, pot començar essent un sentiment per a esdevenir un valor, que pot ésser reconegut com a dret subjectiu i que es pot conceptualitzar en termes d'una relació.

a) *La privacitat com a sentiment.* El sentiment privat consisteix en la creença en l'existència d'una barrera ideal entorn dels individus, creença que es manifesta, per un costat, en una actitud de reserva, per la qual deixem besllumar als altres una porció molt petita de la nostra interioritat, és a dir, ens presentem força opacs davant del nostre proïsme, i, per l'altre, en l'adopció d'una actitud de respecte davant la privacitat d'altri, per la qual ens estem de penetrar en la seva intimitat o, en el cas de posseir informació sobre ella, d'avaluar-la en termes morals.

b) *La privacitat com a valor.* El sentiment privat dóna peu al sorgiment de la privacitat com a un valor objectivament cotitzat i reconegut en la societat moderna. En la meua teoria sobre la sociogènesi de la privacitat tracto de donar alguns elements que permetin d'explicar la seva aparició. La idea de privacitat en aquest sentit s'aproxima força a la noció de llibertat negativa segons Isaiah Berlin (1965).

c) *La privacitat com a dret subjectiu.* La definició jurídica de la privacitat més sucinta i més clara és la del jutge americà Cooley, que molts homes de lleis anglosaxons repeteixen des de 1888 ençà. Cooley, en la segona edició de *Torts*, defineix la privacitat com «el dret a ésser deixat en pau» («*the right to be let alone*»).

d) *La privacitat com a relació.* Des del punt de vista sociològic, la privacitat pot conceptualitzar-se també com a relació. La formulació clàssica és la d'Edward Shils (1970): «La privacitat és una "relació buida" ("*zero relationship*") entre dues persones o dos grups o bé entre un grup i una persona. És una "relació buida" en el sentit que està constituïda per l'absència d'interacció, comunicació o percepció en contextos en què aquesta és practicable, per exemple, en una situació ecològica comuna, com la que deriva de la contigüïtat espacial o de la pertinença a una sola collectivitat global com la família, un grup de treball i, en última instància, la societat entera... La situació (de privacitat) ha d'ésser una en què sigui pràcticament possible l'abrogació de la privacitat mitjançant la intrusió des de fora o mitjançant la renúncia des de dins.»

3. *La tradició fenomenològica*

La tradició més recent en l'estudi de la vida privada s'inscriu dins la concepció fenomenològica de la sociologia del coneixement preconitzada per Berger i Luckmann (1973). Per a Berger i Luckmann (1966) l'esfera privada és l'espai social on l'individu troba fonts de sentit i identitat personals i on frueix d'una llibertat considerable per tal d'organitzar la seva pròpia vida d'acord amb les seves preferències, en contrast amb l'esfera pública, on l'individu ha d'acomplir rols rígidament establerts que per a ell tenen significats subjectius molt limitats i no serveixen de focus d'auto-identificació. Així, l'esfera pública coincideix amb el món del treball i de la producció, mentre que l'esfera privada se situa sobretot en el món del consum i del lleure.

Com dèiem abans, en aquesta tesi prendré sobretot en consideració les concepcions jurídiques anglosaxona i fenomenològica de la privacitat. Mentre que, en la primera, privacitat és sinònim de no ingerència i publicitat, de control social, en la segona, privat vol dir prenyat de sentit, i públic, en canvi, significa absurd i alienant. Com hom pot constatar, aquestes dues interpretacions de la privacitat pauen en fonts molt diverses del pensament social, però com penso mostrar, no són antagòniques ni contradictòries, sinó que es poden complementar mútuament. En efecte, quan tracti dels aspectes històrics de la privacitat i estudiï els factors que condicionaren la seva evolució, faré un ús ampli de la concepció de la privacitat com a valor, mentre que en explorar algunes de les dimensions de la privacitat en la societat actual empraré sobretot la interpretació fenomenològica, molt més adequada, al meu parer, per a analitzar i comprendre la situació contemporània. Com veurem més endavant, el lligam existent entre l'una i l'altra concepció és la relació instrumental, vincle típic de la societat moderna, que d'una banda permet el sorgiment de la privacitat com a valor i com a sentiment, però de l'altra genera una insatisfacció que fa que els individus tractin d'arrecerar-se en la seva vida privada.

2. *LA SOCIOGÈNESI DE LA PRIVACITAT*

En aquest capítol intentaré esbossar una teoria que expliqui el naixement de la privacitat com a valor als inicis de la Revolució Industrial sota les condicions del capitalisme emergent i, sobretot, en el si de la burgesia. Aquesta teoria consta de dos blocs de factors que condicionen l'aparició de la privacitat: d'una banda, una sèrie de factors estructurals

que constitueixen condicions necessàries, encara que no suficients, per a la naixença de la privacitat; d'altra banda, un conjunt de factors culturals, inherents als mateixos valors que facilitaren l'aparició del capitalisme, que impulsaren amb força el naixement del sentiment privat al bell començament de la industrialització.

1. *Els factors estructurals*

Aquest conjunt de factors constitueixen una sèrie de condicions que no determinen mecànicament l'aparició de la privacitat en un moment donat de la història, ans possibiliten el seu sorgiment en permetre un ample marge per al desenvolupament de les relacions privades. Aquestes condicions, aparegudes a redós de la naixent Revolució Industrial, no deixaran d'afermar-se al llarg del segle XIX i del XX i constitueixen avui dia un bon baluard contra la inversió del moviment cap a la privatització.

Caldria dividir els factors estructurals, a la seva vegada, en dos altres blocs de condicionants: els factors ecològics i els factors relatius a la progressió de la divisió del treball.

A) *El factors ecològics.* Per tal d'explicar el sorgiment del sentiment privat als inicis del capitalisme, abans de tot cal tenir en compte una sèrie de condicions relatives al poblament i a l'ocupació física del sòl que són de vital importància com a marcs en què es donen les relacions socials.

a) *Populositat i anonimat.* Un dels primers factors que cal considerar a l'hora d'estudiar la possibilitat de l'establiment de la relació privada és el creixement de les ciutats i, en general, el moviment vers la urbanització. Quan la gran majoria dels ciutadans d'un país vivia en àmbits rurals, en petites comunitats locals, on tothom coneixia no solament el present i el passat de les vides dels altres, sinó que possiblement també podia preveure amb força certesa llur futur, era impensable que es donessin les condicions per al naixement d'un sentiment privat. En aquests marcs socials la visibilitat era molt alta i tothom estava constantment exposat a les mirades i a l'escrutament dels altres. Amb la disminució de la població rural i l'augment de la població urbana, els marcs en què es desenvolupen les relacions socials canvien totalment de caràcter. La primera característica de la urbanitat és l'anonimat. Com més populosa és una ciutat, més creix la possibilitat que les relacions s'estableixin sobre una base anònima. Aquest fet crea una diferència qualitativa amb la societat rural. En els centres urbans el tracte amb desconeguts crea una

actitud de reserva. És llavors quan apareix la figura de l'estrany, típica de les societats urbanitzades.

b) *L'estrany com a desconegut i com a foraster.* Ha estat Sennett (1978) qui ha ressaltat la importància de l'estrany per al naixement d'una vida pública, que constitueix l'altra cara de la moneda de la vida privada. Sennett distingeix entre dues menes d'estrany. L'estrany com a foraster és aquell que es diferencia en una comunitat per una sèrie de característiques externes que li confereixen un estigma. Aquest tipus social no és nou. El que és nou és l'estrany com a desconegut que sorgeix quan les normes sobre la identitat social no són clares com a resultat de la gestació de noves classes o grups socials. Aquest és el típic estrany que comença a sorgir a Europa a finals del segle XVIII quan s'aferma l'escissió de la vida social en les esferes pública i privada. A més, en la gran ciutat aquest estrany entaula relació amb altres estranys de forma impersonal.

c) *Les migracions.* Un dels altres factors afavoridors de la privacitat és el transvasament de població entre el camp i la ciutat, però també entre les regions subdesenvolupades i les desenvolupades, que tingué lloc en el curs de la Revolució Industrial i durant tot el procés de modernització. Tota societat industrial mínimament dinàmica es basa en desplaçaments demogràfics constants d'una àrea geogràfica a una altra, encara que segons els períodes i les fases econòmics que travessa, aquestes migracions puguin minvar i produir-se de forma selectiva i no massiva. L'èxode rural i les migracions en massa contribueixen a la dissolució de la comunitat local i a la creació de barris nous en les ciutats on és improbable que la gent es conegui.

d) *La segregació funcional de l'espai urbà.* A la mobilitat geogràfica interurbana i intraurbana cal afegir el fet que cada àrea de la ciutat s'especialitzi en una funció determinada: espectacles, treball, residència, etc., la qual cosa fa que augmenti la manca de visibilitat dels individus i reforça el seu anonimats.

e) *Els progressos dels mitjans de transport i la motorització privada.* La millora i la modernització constant dels mitjans de transport afavoreixen la tendència esmentada de la segregació funcional dels barris alhora que disminueixen la manca de visibilitat en facilitar el desplaçament ràpid dins i fora la ciutat. A aquest fenomen cal agregar, d'uns anys ençà, la progressió de la motorització privada, que l'accentua i l'amplifica tot creant al mateix temps la possibilitat d'anomiat en les zones mal comunicades del país.

B) *La divisió del treball.* Una altra sèrie de factors que faciliten la privacitat com a valor són els relatius a la progressió de la divisió del tre-

ball. Amb l'avenç de la divisió del treball es produeix una diferenciació constant de tasques que condueix tot sovint al naixement de nous rols especialitzats. Des de la Revolució Industrial fins a l'actualitat hem estat testimonis de la multiplicació espectacular del nombre de professions, ocupacions i, per tant, de rols que tendeixen a ésser cada cop més especialitzats. La diferenciació de rols va acompanyada del fenomen de la progressiva ampliació del feix de rols de cada individu. No solament augmenten contínuament les alternatives que s'ofereixen a l'individu a l'hora d'escollir una professió, sinó que aquest tendeix a ocupar cada vegada més rols especialitzats i a entrar, en el tracte diari amb d'altres individus, en relacions de caire instrumental, en les quals hom pretén d'assolir objectius circumscrits i limitats tot convertint els membres de la relació de fins en mitjans. Aquest estat de coses produeix una segmentació de la personalitat dels individus. Aquests es relacionen poques vegades entre ells prenent en consideració la totalitat de llur personalitat; entaulen relacions impersonals que se centren exclusivament en un dels seus aspectes parcials. Així veiem que la situació urbana caracteritzada per l'anonimat i la impersonalitat, no és més que el revers de la medalla de la societat industrialitzada on imperen les relacions instrumentals.

La fragmentació de la personalitat dels individus en diverses facetes té conseqüències importants pel que fa a la privacitat. Normalment els individus de la societat urbana i industrial només coneixen un sol dels aspectes dels individus amb els quals tracten: aquella faceta que la relació instrumental els permet de veure, amb la qual cosa la resta dels caires de la personalitat queden en l'ombra. A aquesta circumstància cal afegir el fet que els escenaris en què tenen lloc les relacions entre els rols especialitzats solen estar segregats entre ells en la societat industrial.

Com diu Max Gluckman (1962), en la societat industrial no solament els rols estan segregats entre ells, sinó també els judicis morals, pel fet que són individus diferents els qui a compleixen rols diferents en escenaris diversos, contràriament a la societat tribal, en què les mateixes persones representen rols molt semblants en els mateixos escenaris. La manifestació més important d'aquest fet és la separació existent entre el lloc de treball i el lloc de residència, entre el món de la producció i el món del consum. Aquest darrer se centra sobretot en la família, que en la societat moderna ha perdut les seves funcions econòmiques de producció.

En la societat industrial no solament estan segregats els rols sinó també el conflicte entre rols. Ha estat R. K. Merton (1970) qui ha explorat millor les possibilitats de privacitat que oferiria la manca d'observabilitat com a mecanisme de resolució dels conflictes que sorgeixen entre

els membres d'un camp de rols (*role-set*). Per a Merton, dos dels procediments d'articulació de les expectatives conflictives dels diversos titulars de *status* en un camp de rols són l'aïllament de les activitats rolars de l'observabilitat per part dels membres d'un camp de rols i, així mateix, l'aïllament de l'observabilitat de les demandes conflictives per part dels membres del camp. La societat moderna és molt rica en situacions que permeten una reducció de l'observabilitat de l'activitat d'aquells que poden tenir expectatives conflictives pel que fa a llurs conductes respectives. Si els pares fossin en condicions d'observar la totalitat del comportament del seus fills i viceversa, es produirien de segur conflictes molt difícils de solucionar. Per tant, la manca d'observabilitat suposa alhora una vàlvula de seguretat i una font permanent de desviació i constitueix una de les bases més fermes de la privacitat.

En la societat industrial existeix no sols una segregació de rols i d'escenaris, sinó també d'auditoris. Manllevo aquest concepte a Goffman (1978), l'obra del qual fa aportacions molt importants a l'estudi de la privacitat, sobretot a partir del seu concepte de xera-escena (*back-stage*). En la mesura en què en una societat és possible de segregar els auditoris de les pròpies representacions, tant des d'un punt de vista espacial com temporal, de manera que les actuacions no resultin incongruents entre elles, augmenta el grau de privacitat teòricament permisible. Per exemple, observa Goffman, els individus que han passat per un procés de mobilitat social, tant ascendent com descendent, procuren marxar del seu lloc d'origen per tal d'evitar que antics coneguts els vegin ocupant el nou *status*.

Tots aquests factors i conceptes —sovint complementaris— il·luminen les raons per les quals en la societat industrial moderna la privacitat és de fet una possibilitat, inexistent en societats anteriors, però no acaben d'explicar per què en un moment determinat de la història la privacitat s'erigeix en un valor important. Això és precisament el que intentaré fer en l'apartat següent.

2. Els factors culturals

Si fins ara en la meua exposició em centrava principalment en les possibilitats de privacitat individual que permetien certs factors inherents a l'estructura de la societat industrial, en aquest apartat em proposo d'indagar alguns dels condicionaments històrics i culturals que constitueixen la base de la privacitat familiar. En la meua opinió, la privacitat individual i la familiar són aspectes d'un mateix fenomen, i l'examen de la

segona ens proporciona les claus per a la comprensió dels valors subjacents a la primera. D'una banda, el sorgiment de la privacitat com a valor exigeix un replegament vers la família, que jo anomeno la introversió d'interessos dins la llar; d'altra, una transcendència del marc local que denomino l'extraversió d'interessos fora de la comunitat.

A) *La introversió d'interessos dins la llar.* El sorgiment del sentiment privat va aparellat, històricament, al tancament de la llar dins de si mateixa i a l'aïllament dels seus membres de la resta de la comunitat. Diverses teories han tractat d'explicar aquest fenomen.

a) *Teoria de la diferenciació estructural.* Les característiques més prominents de la família en la societat moderna són la seva pèrdua de funcions i la seva nuclearització. Parsons i Bales (1956), Parsons (1959) i Smelser (1959) han interpretat aquests fenòmens en termes de la diferenciació estructural de les societats. A mesura que les societats esdevenen més complexes, les seves institucions es diferencien i esdevenen més especialitzades. Així, la família nuclear, característica de la societat industrial, es concentra en una sèrie de funcions bàsiques i, en fer-ho, s'aïlla de la resta de la comunitat. Aquest aïllament de la família nuclear es manifesta principalment a través de la ja alludida separació del treball i de la llar, i a través del seu isolament de la xarxa de parents.

b) *La família com a refugi.* Si la família s'aïlla de la resta de la comunitat és perquè en la societat industrial moderna, davant l'agressivitat i l'hostilitat del món exterior, l'home necessita un refugi on protegir-se. Com hem dit en l'apartat anterior, les relacions característiques de la societat industrial i urbana són els vincles instrumentals i impersonals, que, en centrar-se en un aspecte parcial de l'activitat humana, generen insatisfacció i alienació. La família, al contrari, constitueix l'espai social en què l'home és tractat com a fi en lloc de com a mitjà, i la balma en què aquest tendeix a arrecerar-se per tal que sigui avaluat i apreciat en el seu conjunt i no en cada un de la multiplicitat de segments en què esclata la seva personalitat com a conseqüència de la divisió del treball.

c) *Concentració afectiva versus dispersió afectiva.* Mentre que en la societat tradicional hom pot dir, a grans trets, que existeix una dispersió afectiva, la societat industrial moderna es caracteritza per una concentració afectiva. En les societats primitives i pre-industrials, els individus parteixen les seves lleialtats entre instàncies diverses, sobretot parents, situades fora de la família nuclear, amb la qual cosa els lligams d'afectivitat conjugal en constitueixen només una part petita. En canvi, en la societat moderna, i amb l'excepció dels amics íntims que solen ésser pocs en nombre, el

pes de les lleialtats emocionals cau de ple dins de la família nuclear.

Bott (1972) ha tractat d'explicar aquesta concentració afectiva amb la seva teoria de les xarxes. Bàsicament ve a dir que en la societat industrial les xarxes dels matrimonis solen ésser inconnexes, per la qual cosa cal que els membres de la parella cerquin l'un en l'altre algunes de les satisfaccions emocionals i l'ajut en les tasques familiars que les parelles amb xarxes connexes poden obtenir de gent de fora.

Fins ara he examinat diverses teories que volen explicar per què en la societat industrial existeix un replegament de la família sobre si mateixa. Per acabar de completar el quadre caldria, però, a més d'aquests factors d'índole estructural, mostrar quins són els valors específics integrants del que jo anomeno el síndrome de la família nuclear i estudiar les circumstàncies històriques en què sorgiren. Els components d'aquest síndrome són bàsicament dos: l'amor romàntic i el sentiment maternal. Aquests dos components complementen el vast procés de retracció de la comunitat que Shorter (1973) anomena la «domesticitat».

1. *L'amor romàntic.* Denis de Rougemont (1962) situa l'origen del mite de l'amor romàntic en la llegenda de Tristany i Iseu, i, amb gran encert, l'identifica com un dels valors cabdals d'Occident. Per a Goode (1959), l'amor romàntic implica una prescripció ideològica en el sentit que l'enamorament constitueix un requisit molt desitjable per al prometatge i el matrimoni.

Quan hom parla d'amor romàntic en el món occidental, hom vol donar entenciment que repugna a la consciència dels occidentals qualsevol interferència en l'elecció de la parella, que els aspectes patrimonials del matrimoni passen a segon pla, que els matrimonis arranats són cada dia més inconcebibles i que, finalment, un matrimoni sense amor és considerat aberrant o, si més no, exòtic.

Shorter (1973), que defineix l'amor romàntic com la capacitat d'espontaneïtat i d'empatia en una relació eròtica, indica que foren els proletaris del segle XVIII els heralds de l'amor romàntic en ésser els primers que es veieren atrapatats en l'economia de mercat. L'augment de la prosperitat material i, sobretot, llur irrupció en el mercat lliure de treball, s'expressà en el domini de les relacions eròtiques com a amor romàntic.

2. *L'amor maternal.* Si l'amor romàntic nasqué entre les classes baixes europees als inicis de la Revolució Industrial, fou en la burgesia i en l'aristocràcia, aproximadament cap a la mateixa època, on primer s'afirmà el sentiment maternal, que constitueix el segon element del síndrome de la família nuclear. El primer en adonar-se que la idea del nen és una noció enterament moderna fou Philippe Ariès (1973). La indife-

rència tradicional envers els nadons és substituïda, en les classes acomodades, per un interès personal creixent de les mares en la cura i el benestar dels seus fills. Després del 1800 assistim a un important descens de la pràctica d'enviar els infants a dides residents al camp i som testimonis d'un augment de la sollicitud de les mares burgeses pels seus fills.

Quines són les raons que abonen aquest canvi? La dona burgesa que es queda a casa —en contrast amb la dona camperola, aclaparada de feina i sense temps per a dedicar als fills, però que ocupa un lloc important en el procés productiu— desenvolupa un sentiment d'alienació social i econòmica. Aquesta alienació és producte de la minva de la seva participació en el procés econòmic de producció. Com a conseqüència, la dona burgesa, confinada a la llar i isolada de la societat, tracta de compensar aquest sentiment de frustració a base de concentrar-se en la maternitat i la cura dels fills. A la seva vegada, aquesta concentració, en suposar un tancament de la dona a la llar, en lloc de compensar la seva alienació no fa més que accentuar-la, amb la qual cosa es produeix un cercle viciós. Ara bé: el que passa és que en la societat burgesa emergent en què la comunitat s'ha començat a dissoldre, la mare es l'única que pot donar afecte als fills, ja que aquests es veuen privats de les diverses lleialtats afectives, abans disperses per la comunitat. Així, hom observa com es reproduceix el mateix procés que havia conduït al tancament de la parella sobre si mateixa.

B) *L'extraversió d'interessos fora de la comunitat.* El tancament de la llar com un vedat exclusiu de la família nuclear no és més que un aspecte dels que expliquen l'emergència de la privacitat en la societat moderna. Perquè brolli el sentiment privat cal també un cert desinterès per allò que s'esdevingui fora de les fronteres immediates de la llar en benefici d'un interès per qüestions que transcendeixen l'àmbit de la comunitat local.

La curiositat és una pulsio humana tan innata com la privacitat. En el curs de l'evolució històrica es produeixen diverses fórmules d'equilibri entre aquestes dues tendències en què l'una triomfa en perjudici de l'altra. En les societats primitives, la tafaneria, posada al servei del control social, és la constant de la naturalesa humana que s'imposa sense arribar, però, a ofegar del tot el sentiment privat. En la societat moderna, al contrari, venç la privacitat, però la xafarderia és desviada cap a d'altres objectius.

Amb l'erosió progressiva de la comunitat local, la xafarderia va perdent la seva raó d'ésser, puix que no té sentit de criticar aquell qui, en una situació d'anonimat, no se sent afectat per les maldiciences de la gent.

És llavors quan apareix la figura del cosmopolita. El cosmopolita és aquell tipus de persona que s'orienta cap a l'exterior de la comunitat, que ignora les xafarderies de poble i de barri i està motivat per valors que ultrapassen l'àmbit local. El cosmopolita és abans de tot un individu que viu en funció del marc nacional, i no de l'estrictament local, i s'interessa per afers que transcendeixen aquest darrer. En aquest sentit, els mitjans de comunicació de massa representen un paper molt important. En un primer moment les èlites burgeses formaren, a través de la premsa, llur consciència nacional en esdevenir sabedors llurs components que tenien uns interessos comuns. Però, a mesura que noves capes de la població es van incorporant a l'alfabetització, en especial les classes mitjanes baixes i el proletariat, esdevé necessària una premsa no tan «seriosa», destinada més a l'entreteniment que a la formació d'uns estrats socials els interessos dels quals ja no s'identifiquen amb els de la burgesia. L'aparició de la premsa groga i sensacionalista cap a finals del segle XIX, i més endavant de la ràdio i de la televisió, ve a acomplir aquesta funció.

El meu argument és que la privacitat és i ha estat possible perquè la pulsio de la xafarderia, que s'exercia en l'àmbit de la comunitat tradicional, ha estat dirigida vers la vida privada dels personatges públics i prominents. Concretament la premsa groga, la premsa del cor, les revistes il·lustrades i, per descomptat, la ràdio i la televisió, que dissequen les vides privades de milionaris, prínceps i polítics i estrelles del cinema, han vingut a suplir el paper de la xafarderia en la societat tradicional. D'aquesta manera, la complaença de les masses en l'escàndol i en la degradació moral i llur frisança en assabentar-se de la vida i miracles suposadament reals de les persones públiques, ha tingut per efecte la desviació de llur atenció i l'apartament de llur mirada de les vides dels veïns més immediats.

3. *VERS UNA SOCIETAT PRIVATITZADA?*

Si bé el text anterior ha estat un tempteig de formular una teoria sobre el sorgiment de la privacitat com a valor, tant des d'un punt de vista estructural com històric, en les pàgines que segueixen procuraré d'estudiar alguns aspectes de la privacitat en la societat actual. Mentre que en la sociogènesi de la privacitat feia ús de la concepció jurídica anglosaxona del privat, en aquesta part empraré més aviat la interpretació fenomenològica de Berger i Luckmann, ja que em sembla més escaient per a la intel·ligència del món d'avui.

La meua tesi és que en la societat actual hom detecta una tendència important cap a la privatització, que definiré com el procés pel qual l'esfera privada, d'on els individus deriven llur identitat i el sentit de llur pròpia vida, està engolint molts aspectes que *tradicionalment* formaven part de l'esfera pública. Tractaré d'il·lustrar aquesta afirmació a base d'estudiar les transformacions produïdes dins de dues àrees socials que en la societat tradicional s'enquadraven clarament dins del domini públic. Em refereixo a la religió i a la moral sexual i familiar. L'examen del procés de subjectivització de la religió em servirà, a més, de pòrtic per a la comprensió dels canvis que avui dia s'estan operant dins del camp de les actituds i les conductes sexuals.

1. *Religió i secularització*

És indubtable que la secularització no és més que un dels components de l'ample moviment cap a la individualització que s'ha donat a Europa des del Renaixement. En aquest sentit, la Reforma representà un pas important cap a l'assumpció d'una religió més personal i interior. En els últims anys assistim a l'aparició en els països industrialitzats d'unes religions subjectivitzades i de fenòmens privats parareligiosos segons el model de les societats protestants. Proposo d'interpretar aquesta problemàtica i, en general, la tendència vigent vers la secularització, en termes de la privatització de la religió.

Són diversos els autors que han tractat de concebre la secularització com el procés pel qual la religió passa de l'esfera pública a la privada. La culminació d'aquesta mena de secularització seria no el declivi i desaparició definitiva del fenomen religiós, sinó una religió purament interior, sense cap influència en la vida pública. Entre aquests autors ens centrem principalment en Berger (1971) i Berger i Luckmann (1966). Ells defineixen la secularització com la progressiva autonomització dels sectors socials de la dominació dels significats i institucions religiosos. Com ja hem dit abans, segons la perspectiva fenomenològica l'esfera privada és l'espai social en què l'individu cerca motius d'identitat i sentit personal en oposició a l'esfera pública, d'on les persones deriven pocs elements de satisfacció íntima. Altrament dit, amb les comptades excepcions d'aquells que es realitzen plenament en l'esfera professional (pública), la majoria de treballadors de la societat capitalista tracten de buscar llur realització completa com a éssers humans en l'esfera privada. La religió constitueix, entre altres, una d'aqueixes fonts de realització i satisfacció personals.

El paper de la religió en el món modern, en passar a l'esfera privada, canvia radicalment. La funció de la religió com a constructora de la realitat es veu limitada a la creació d'universos fragmentaris, l'estructura de plausibilitat dels quals no ultrapassa l'àmbit familiar. A més, la fragilitat de la família —característica comuna a totes les institucions de la vida privada— accentua la feblesa d'aquesta estructura de plausibilitat: hom pot canviar de religió com qui decideix de canviar el sentit del vot polític.

La secularització, a més, comporta un altre tret: el pluralisme religiós. Històricament el pluralisme és sempre hereu d'una situació en què era més o menys absent. Això és, el pluralisme és la conseqüència del procés històric de desmonopolització. Aquest és el procés pel qual l'Estat tendeix a abandonar el seu paper tradicional d'instrumentalització coercitiva dels monopolis religiosos i que generalment es manifesta sota la forma de la separació entre l'Església i l'Estat. El pluralisme religiós té una dimensió socioestructural i una dimensió subjectiva. En aquesta segona dimensió, el pluralisme ocasiona la transformació de les institucions religioses de l'esfera pública a les institucions voluntàries i competitives de la vida privada. En el pla de la consciència individual, el pluralisme religiós té dues conseqüències. En primer lloc, comporta la subjectivització religiosa, la qual significa que l'antiga tradició religiosa perd el seu caràcter objectiu de la consciència individual. Llavors la religió es fa més temporal, més interpersonal i més interior. En segon lloc, en una situació pluralista tota religió és una heretgia (del grec elecció). L'individu es veu confrontat entre diverses possibilitats religioses entre les quals s'ha de decidir. Però la mateixa dinàmica de la secularització fa que altres grups no religiosos, però situats dins de l'esfera privada, reclamin també l'atenció de l'individu.

Ens trobem, en efecte, amb nombroses agències que rivalitzen entre si —igual que ho fan els grups religiosos— per tal de captar-se la simpatia de la gent i arribar a suplir-los. A tall d'exemple, podem citar la volada que estan prenent els grups «psicologistes» de descoberta personal i la psicoanàlisi com a tècnica de recerca de la pròpia identitat.

Igualment detectem una tendència cap a la privatització en el sorgiment de moviments radicals que rebutgen l'acció política organitzada, almenys en les seves formes tradicionals, i es concentren en la transformació individual a través d'un procés de descoberta interior. No em refereixo únicament al ressorgiment de l'anarquisme, sinó també a molts altres moviments com l'hippisme, l'ecologisme i el feminisme, els quals centren bona part de la militància de llurs membres en l'àmbit privat. Així, a voltes aquests moviments esdevenen succedanis de la religió perduda,

que antany donava un sentit global a l'existència. La mateixa estructuració folgada d'aquestes agrupacions està perfectament en consonància amb l'organització allurada de les institucions de la vida privada, en contrast amb la jerarquització, rigidesa i encarcament de les públiques. Sennett (1978), en parlar de la transmutació de les categories polítiques a les psicològiques, coincideix igualment amb aquesta anàlisi.

2. *Família, sexe i privatització*

Tanmateix, la institució més important de la vida privada és la família, considerada en el seu sentit ampli de localització de l'afectivitat sexual, marc en què els individus cerquen en la nostra societat llur autorealització personal.

Tradicionalment, la moral sexual i familiar havien estat regulades públicament de forma molt estricta. En la meua opinió, el pas de la regulació de la moral sexual i familiar de l'esfera pública a la privada contribueix a comprendre una gran part dels problemes plantejats per les relacions interpersonals, així com l'interès i l'apassionament que desperten en la societat actual. En particular, la privatització progressiva de les normes relatives a la vida sexual i familiar, que comporta la despenalització de llur transgressió, és un dels fenòmens que en els últims anys ha acaparat més l'atenció de l'opinió pública.

A tall d'exemple, la discussió generada sobre els rols sexuals adients en el matrimoni i la família és conseqüència de la percepció de la importància de l'esfera privada com a *locus* d'interacció social, al seu torn condicionada per la possibilitat estructural de la recerca d'alternatives.

La comparació amb el cas de la religió podria ésser útil. De la mateixa manera que abans de l'inici del procés de secularització existia una situació de monopoli pel qual l'Estat emparava una església determinada, situació que donà origen a un nou estat de pluralisme religiós, igualment la desmonopolització d'una interpretació oficial per part de l'Estat i de la societat del comportament sexual i familiar socialment escaient ha donat lloc a l'esmicolament de la normativa social aplicable.

En parlar de despenalització cal distingir si aquesta és jurídica o social o bé d'ambdues menes, d'una banda, i si la sanció prevista es refereix a actes realitzats en públic o en privat, de l'altra. Per exemple, discernim una tendència en les societats industrialitzades vers l'abolició de les figures tipificades en el Codi Penal encaminades a castigar les conductes homosexuals entre adults consentents, i així mateix vers la lenta desaparició de la sanció social que plana sobre aquest tipus de conductes, encara que la

resistència a acceptar aquesta evolució és més forta quan els actes són públics.

També advertim un moviment cap a la privatització en el divorci, la contracepció i l'avortament. La progressiva autorització d'aquestes conductes no suposa ni de bon tros la introducció d'una nova normativa hegemònica, ans una tolerància del pluralisme regulador segons les creences i principis morals, religiosos i ètics de cadascú.

El mateix augment gradual de les taxes de divorci en les societats industrials no solament és un exponent de l'esclatament de l'antic uniformisme en l'àrea de la moral sexual, sinó que constitueix un testimoni de la importància creixent de la vida privada en la configuració del benestar i la felicitat personals.

Així, doncs, estem assistint a un procés pel qual àrees fortament regulades des del punt de vista jurídic com eren la conducta religiosa i el comportament tocant a la sexualitat i a la família, estan esdevenint afers privats, en el sentit que són deixats a la discreció de cadascú, però també que ocupen un lloc central en la percaça de sentit i significació en l'estructuració de la pròpia vida.

4. PRIVACITAT, CONTROL SOCIAL I LLIBERTAT

En aquesta darrera part penso tractar les conseqüències de l'adveniment de la privacitat com a un valor central de la societat moderna. D'una banda, els individus d'una societat privatitzada pateixen una profunda alienació social i s'enfronten amb un estat anòmic; de l'altra, la societat privatitzada obre possibilitats de llibertat considerables.

1. Privacitat i alienació

Les relacions socials en la societat de classes, segons Marx, no són relacions entre individu i individu, sinó entre treballador i capitalista o entre camperol i senyol feudal. Altrament dit, en una societat basada en la propietat privada i en la divisió del treball, les relacions socials no s'estableixen entre homes *qua* homes, sinó entre homes en tant que són titulars de rols especialitzats i ocupen un lloc determinat en el procés de producció. A més, les vides dels homes es troben dividides en diverses esferes d'activitat a les quals s'apliquen normes diferents. La naturalesa de l'alienació implica que en cada esfera hom apliqui una norma diferent i contradictòria. En d'altres paraules: els criteris d'avaluació que són utilit-

zats en l'esfera pública (economia política) no són els mateixos que els aplicats en l'esfera privada (moralitat). Mentre que en la primera hom tendeix a valorar l'home en virtut de la seva competència professional, en la segona aquest és avaluat com a home en termes de la totalitat de la seva personalitat o, almenys, de l'experiència total que els altres en tenen.

Contràriament, segons Marx, a la societat comunista futura, els homes seran sencers i sense escissions internes i es podran dedicar a les activitats que els plaguin quan vulguin. Aquest ideal utòpic de Marx —basat en una concepció rousseauiana de la naturalesa humana segons la qual l'home és un ésser carregat de potencialitats que no pot desplegar plenament a causa dels rols que li són imposats externament per la societat— il·lustra a bastament una de les fonts de l'alienació en la societat capitalista. Marx aspira a un home total, sense constrenyiments que li vinguin donats pel sistema econòmic i sense ruptures internes que facin que cada esfera d'activitat sigui regida per normes diferents. En summa, l'home ideal de Marx és un home sencer que estableix relacions d'igual a igual amb altres homes sencers.

2. *Societat privatitzada i anomia*

Per a Durkheim, anomia significa un estat d'absència de normes o manca relativa de regulació en un grup social. L'anomia és un estat de la societat que dona lloc a certs estats mentals que, a la seva vegada, es tradueixen en comportaments específics.

El concepte d'anomia m'interessa en la mesura en què pot servir per tal de comprendre certes propietats socials que es deriven de l'existència d'una esfera privada en la nostra societat, basada en uns principis estructurals diferents de la pública. L'esfera privada és una àrea en què són possibles, en principi, la creativitat, l'espontaneïtat i la versatilitat normativa, car guarda una certa autonomia del control social de la societat global. En les pàgines anteriors remarcàvem com l'existència d'una esfera privada permetia una variabilitat de rols sexuals i d'opcions religioses que no haurien estat possibles sota un ordre normatiu únic. El procés de desmonopolització produïa una autonomització de l'esfera privada que, a la vegada, promovia una diversificació del seu contingut normatiu.

La diversitat d'opcions, la debilitat del control social, el proteisme de l'esfera privada, generen un estat de confusió permanent i inherent a la seva mateixa estructuració —si és que hom pot emprar aquest terme— que jo anomeno anomia privada. L'individu privat s'ha de plantejar continuament quines són les normes que han de presidir la seva actuació dins

d'aqueixa esfera: s'ha d'interrogar sobre si li convé de resoldre els seus problemes d'identificació i sentit vital partint d'una vivència religiosa o extrareligiosa, quina moral sexual i familiar ha d'observar, etc. Si bé la manca de control social en l'esfera privada és relativa i moltes de les eleccions vénen determinades per constellacions de valors que adopten forma jeràrquica, les possibilitats d'opció són tan grans i el marge d'autonomia tan extens que per força l'individu es troba en un estat anòmic.

Crec que, almenys parcialment, la tan bescantada crisi de valors que pateix el món occidental és atribuïble a la privatització creixent que s'hi constata. Com més s'amplia l'esfera privada, a mesura que certs grups socials van reivindicant la inclusió d'altres àrees dins d'ella, més gran és el mosaic normatiu i major la possibilitat que es donin incongruències axiològiques generadores d'anomia.

3. *Esfera privada i regulació social*

Ara bé: aquesta situació planteja moltes qüestions interessants. Per exemple, ¿fins a quin punt es pot parlar de feblesa de la regulació social en l'esfera privada de la societat industrial moderna, que disposa d'uns mitjans de control social tan eficaços com tot l'aparell estatal, les forces d'ordre públic, l'administració de justícia, el sistema educatiu i *last but not least* els mitjans de comunicació de massa? ¿És legítim parlar d'absència de control social en l'esfera privada? ¿Hom pot definir l'esfera privada com una zona lliure de control social o autònoma respecte de la societat global? La meua resposta és afirmativa, però amb una sèrie de qualificacions.

Si la societat actual permet un major grau de llibertat en l'esfera privada és perquè aquesta condició és funcional per al seu rutilament suau. La vida privada constitueix l'espai on els individus, fastiguejats de l'alienació que pateixen en l'esfera pública, «carreguen llurs bateries» i on cerquen una evasió que els fa oblidar llurs problemes reals.

Tanmateix, malgrat la potència i l'abast dels *mass media*, hem de convenir que hom constata l'avenç de noves ideologies i formes de vida que precisament no són propiciades oficialment, així com la reculada d'altres que sí que ho són. Això ens autoritza a pensar que el paper decisiu en la determinació i configuració de les consciències que popularment hom atribueix a la televisió i a d'altres *mass media* és, si més no, exagerat.

D'altra banda, si fos cert que la pertinença a un cercle social determinés totalment els estats de consciència subjectius de la gent, la proposició d'una esfera privada autònoma es podria veure fatalment compromesa. És obvi que el fet de pertànyer a un ambient té un pes importantíssim en la vida

privada de cadascú i en determina parcialment el contingut. No obstant, cal reconèixer que la inclusió en un grup primari o ambient no és mecànicament determinada.

Un últim factor limitador del grau de desviació possible que voldria considerar és la formació de *consensus* en certes àrees normatives que, després d'haver estat desintegrades durant un cert període, es tornarien a recompondre. Si aquesta tesi fos certa, en el decurs dels temps seria inevitable una convergència devers una nova estructura normativa hegemònica. Però encara que arribessin a prevaler uns nous valors, llur interpretació i instrumentalització podrien ésser controvertides i donar origen a normes diferents i fins i tot contradictòries. A més, l'ampliació constant de l'esfera privada i el plantejament continu de nous problemes asseguruen una incertesa i un dubte persistents sobre quina és la normativa a seguir. Per consegüent, cal esperar que, en aqueixes condicions, la variabilitat en normes i comportaments privats persistirà de la mateixa manera que el pluralisme religiós és ben establert en la nostra societat.

4. *Pluralisme normatiu privat i estructura social*

Cal contestar encara un segon problema: ¿Com s'explica que les institucions que avui dia formen part de l'esfera privada, que abans eren objecte d'una especial atenció per part dels organismes de control social, hagin estat abandonades a la seva autoregulació? Al meu esguard, la resposta rau en el fet que en les societats primitives i tradicionals tant la religió com les normes sexuals i familiars eren fonamentals per a la cohesió social, i tota desviació d'aqueixes podia constituir una amenaça contra llur supervivència. En altres paraules, en la societat pre-industrial, el sexe i la religió eren el repeu de l'estructura social i, per consegüent, havien d'ésser regulats ben estrictament si la societat volia sobreviure, mentre que en la societat moderna la pedra angular de l'estructura social és la divisió del treball i el sistema econòmic. És per aquesta raó que, per bé que la desviació és tolerada i permesa en les matèries constitutives del contingut del domini privat, en canvi és desencorajada i reprimida pel que fa a l'esfera pública.

5. *Totalitarisme, comunitat i llibertat*

Tanmateix, l'esfera privada és el regne de la llibertat. La relativa autonomia de què gaudeix aquesta, la seva disjunció respecte de la resta de la

societat, hi permet un grau de desviació, una mesura de variabilitat normativa que són fonts de llibertat, si definim aquesta noció no d'una manera essencialista, sinó com la simple possibilitat de poder escollir entre diverses alternatives.

La relació entre la privacitat i el totalitarisme ens pot ajudar a copsar la privacitat com a font de llibertat. Podem gosar afirmar sense por d'equivocar-nos que el totalitarisme és la mateixa antítesi de la privacitat. La ideologia que informa els diversos règims totalitaris —tant de dreta com d'esquerra— és totalment contrària a la privacitat. Sabem igualment que en les institucions totals en sentit goffmanià l'espai deixat a la vida privada és molt escarrassit.

Però també en certa manera la comunitat (*Gemeinschaft*) i l'esperit comunitari són contraris a la privacitat. Sigui en una comunitat ideològica (grups primaris formats per militants de base enquadrats en organitzacions polítiques o sindicals de massa), sigui en una comunitat religiosa (grups monàstics), sigui en una comunitat de vida (comunes), l'esperit grupal pot arribar a amenaçar, i fins i tot ofegar, el sentiment privat. No cal insistir que, per altra part, un dels pitjors enemics de la privacitat és la comunitat local. En les petites societats, en les *folk societies* de Redfield, en què es dóna una interacció diària cara a cara, en què tothom es coneix, pot arribar a imperar el que jo anomeno la tirania de la publicitat, ja que el control social que s'hi exerceix, bé que informal, és molt perfecte i efectiu.

Així, doncs, *a contrario sensu*, la vida privada és una deu generadora de llibertat que constitueix un cert alleujament contra les frustracions de l'home públic. I és una font de llibertat en els dos sentits que normalment hom reconeix a aquesta noció. La privacitat és una mena de llibertat negativa, un espai de no ingerència per part dels altres i de no control per part de la societat. Però la vida privada representa també un doll inestroncable de creativitat, d'espontaneïtat i, en summa, de llibertat positiva.

5. CONCLUSIÓ

Al llarg d'aquest treball hem anat explorant la tendència cap a la privatització vigent en el món contemporani. Cal qualificar, però, aquesta tesi en diversos sentits. La distinció sobre les diverses concepcions de la privacitat que hem fet en la primera part ens servirà ara per a aclarir ben bé el sentit d'aquesta afirmació.

Si prenem el privat en la seva interpretació hegeliana, és clar que no existeix cap mena de moviment cap a la privatització, sinó que la història

de la humanitat d'ençà de la Revolució Industrial es pot concepcuar com un progrés gradual de la importància de la publicitat.

La privacitat, en la seva concepció jurídica anglosaxona, en canvi, no hi ha dubte que sobreviu com a ideal en les societats democràtiques amb tradició democràtica i industrial i que va essent adquirida com a valor en aquelles societats que fa poc que han accedit a aquest estadi. Però contra el teló de fons d'aquest ideal comencen a destacar amenaces provinents de diversos sectors —i no solament de l'Estat— que posen en perill la pràctica de la privacitat com a valor. Em refereixo a les nombroses ingerències —cada vegada més grans— d'organismes públics i privats en la vida privada de les persones, i això malgrat la incipient legislació protectora del dret a la intimitat i el moviment gradualment creixent a favor de la defensa de la privacitat, confinat, però, a unes reduïdes èlites intel·lectuals i socials.

L'avenç vers la privatització en la concepció fenomenològica està molt més ben assegurat, almenys en les àrees que hem estudiat (família, sexe, religió), com a fonts de sentit i d'identificació en un món cada cop més hostil i confús.

L'esfera privada és fruit de l'escissió de la vida social en els àmbits públic i privat, que guarden una relació de reciprocitat. Al meu entendre, és convenient d'assolir un equilibri sa entre aqueixes dues esferes, atès que un augment desmesurat de l'espai públic pot redundar en una reducció perillosa del privat i, al contrari, una inflació del privat denota l'exigüitat o fins i tot la mort del domini públic.

Com hem vist abans, la privacitat manté una tensió dialèctica amb els seus principis antitètics. La privacitat necessita per existir i desenvolupar-se una relativa absència del control social, el qual pot presentar-se sota la forma de pressió social de la comunitat local (xafarderia) o sota l'aspecte del totalitarisme estatal o institucional. D'altra banda, un cert grau de privacitat és una condició necessària per al floriment de la llibertat.

Per concloure, voldria fer unes quantes observacions sobre l'esdevenidor de la privacitat en relació amb la llibertat en el món d'avui. En la societat moderna actual tenim que, a mesura que s'afluïxen els instruments de regulació de l'esfera privada, més s'estrenyen els de l'esfera pública. Mentre que en el domini públic hom hi constata una tendència cap a la uniformització creixent, en l'esfera privada hi veiem cada cop més pluralisme, més diversitat i més variabilitat. Al proteisme privat, hi correspon un monolitisme públic progressiu. Si bé les institucions de la vida pública s'assemblen cada cop més en els països industrials, en les institucions de la vida privada hi discernim una gran capacitat d'innovació i diversificació. Si la vida pública s'esllangueix, la vida privada és l'escenari d'un formi-

gueig constant. L'home públic és cada vegada més regimentat; l'home privat és cada cop més lliure.

Així, l'existència d'una esfera privada com a àrea de llibertat és en funció de la progressiva corporativització de l'espai públic. Com més encarcament es produeix en l'esfera pública, els individus més es lliuren al conreu de la vida privada, en la qual es dona cada cop més una possibilitat creixent de variació normativa. Si els homes es refugien cada cop més en l'esfera privada és perquè en ella es troben a redós de les inclemències del corporatisme i la burocràcia. A mesura que la vida pública es torna monolítica i rígida, els individus tendeixen a recloure's en llur vida privada. Alguns autors d'esquerres han començat a esdevenir conscients de les possibilitats alliberadores i fins i tot revolucionàries de la vida privada. Només el futur ens podrà dir si el conreu de la vida privada és un parany que impedeix tota variació o transformació col·lectiva, atès que una esfera privada lliure en un món públic tancat i subjecte és, si més no, problemàtica, o bé constitueix un espai privilegiat per a desenvolupar totes les potencialitats humanes que havia reprimint el regne de la necessitat.

BIBLIOGRAFIA

ARIÈS (1973):

Philippe ARIÈS, *Centuries of Childhood*, Harmondsworth, Penguin Books, 1973. (Edició original en francès: *L'enfance et la vie familiale sous l'Ancien Régime*, París, Plon, 1960.)

BERGER (1971):

Peter L. BERGER, *Para una teoria sociològica de la religión*, Barcelona, Kairós, 1971.

BERGER & LUCKMANN (1966):

Peter L. BERGER & Thomas LUCKMANN, «Secularization and Pluralism», *Internationales Jahrbuch für Religionssoziologie*, 2 (1966), 73-84.

BERGER & LUCKMANN (1973):

Peter L. BERGER & Thomas LUCKMANN, *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Harmondsworth, Penguin Books, 1973 (1a. ed., 1966).

BERLIN (1965):

Isaiah BERLIN, *Four Essays on Liberty*, London, Oxford University Press, 1965.

BOTT (1972):

Elizabeth BOTT, *Family and Social Network*, London, Tavistock, 1972.

GLUCKMAN (1962):

Max GLUCKMAN, *Les rites de passage*, a Max GLUCKMAN (ed.), *Essays on the Ritual of Social Relations*, Manchester, Manchester University Press, 1962, 1-52.